

Ս. թ. հունիսի 7ին ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում իր աշխատանքներն սկսեց «Ջահուկյանական ընթերցումներ» միջազգային ամենամյա գիտաժողովը: Բացման խոսքով հանդես եկավ ինստիտուտի տնօրեն Վ. Կատվալյանը՝ ողջունելով մասնակիցներին և մաղթելով հետաքրքիր և արդյունավետ քննարկումներ:

Երկօրյա գիտաժողովին մասնակցում են շուրջ երեք տասնյակ գիտնականներ Հայաստանի, Արցախի, Ֆրանսիայի գիտակրթական տարբեր հաստատություններից: Զեկուցումներում արծարծվում էին հայոց լեզվի զարգացմանը, կառուցվածքին և գործառնություններին, բարբառագիտությանը, ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանությանը, այլև կորպուսային լեզվաբանությանը վերաբերող հարցեր:

Գիտաժողովի աշխատանքները կշարունակվեն նաև հունիսի 8-ին:

\*\*\*

Հունիսի 13ին ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում հյուրընկալվեցին Ռուսիայի գիտությունների ակադեմիայի Հարավարևելյան Եվրոպայի ուսումնասիրությունների ինստիտուտի տնօրեն Անդրեյ Թիմոթին և լեզվաբանության ինստիտուտի գիտքարտուղար Էմանուելա Թիմոթին:

Նրանք Հայաստան էին ժամանել՝ մասնակցելու ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի կազմակերպած միջազգային գիտաժողովին՝ նվիրված ազգային բարերար, դիվանագետ և պետական գործիչ Մանուկ Բեյ Միրզայանին:

Հյուրերը հետաքրքրված էին մասնավորապես հայոց լեզվի պատմական զարգացման հիմնական ուղղություններով, հայ բարբառների ուսումնասիրության խնդիրներով ու հեռանկարներով: Լեզվի ինստիտուտի տնօրեն Վ. Կատվալյանը խոսեց նաև Հայաստանի միջուկը հարաբերությունների, Ռուսիայի հայ համայնքի լեզվական ու մշակութային յուրահատկությունների և դրանց հետազոտման անհրաժեշտության մասին: Հյուրերն անդրադարձան իրենց երկրում հայ և ռուսին ժողովուրդների լեզվամշակութային առնչություններին:

Որոշեցին երկու երկրների ԳԱԱ ինստիտուտների միջև կնքել համագործակցության պայմանագիր, ձևավորել սերտ բարեկամական ու գործընկերային հարաբերություններ, ծավալել համատեղ հետազոտություններ, կազմակերպել գիտաժողովներ և փոխադարձ այցեր, իրականացնել տարաբնույթ ծրագրեր:

\*\*\*

Հունիսի 15ին ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում տեղի ունեցավ սեմինար՝ «Արդի տիպաբանական լեզվաբանության հիմնախնդիրները» թեմայով: Սեմինարը վարում էր ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության բաժնի ավագ գիտաշխատող Ս. Ավետյանը: Ըստ բանախոսի՝ ավանդական տիպաբանությունն ավելի շատ նկարագրական է, իսկ ժամանակակիցը՝ բացատրողական, այսպես կոչված, «ինչու»ի տիպաբանություն, որը փորձում է պարզել փաստերի այդպիսի վիճակի կամ պատմական զարգացումների պատճառները, շարժառիթները կամ այն գործոնները, որոնք հիմք են ծառայել նման երևույթների առաջացման համար: Նա գտնում է, որ «ավելի շատ շեշտը դրվում է տարաժամանակյա փոփոխությունների վրա, իսկ համաժամանակյա մոտեցումները դիտում ենք որպես տարաժամանակյա որոշակի փոփոխությունների զարգացման արդյունք»:

Նա նշեց, որ ժամանակակից տիպաբանական լեզվաբանությունը հիմնվում է ն՝ ճանաչողական լեզվաբանության, ն՝ բնական լեզվաբանության տվյալների վրա: Առաջինը ուսումնասիրում է լեզվի մտածական գործընթացները, որոնք տեղի են ունենում լեզվի յուրացման, լեզվագործածության և լեզվի պատմական փոփոխության ընթացքում, իսկ բնական լեզվաբանությունն ուսումնասիրում է լեզվի բնականության ձևաչափերը,

որոնք ունեն թե՛ նշանագիտական, թե՛ ճանաչողական պայմանավորվածություն:

Սեմինարի ավարտին զեկուցողը պատասխանեց մի շարք հարցերի տալով պարզաբանումներ:

\*\*\*

Հունիսի 19ին ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի հայոց լեզվի պատմության բաժինը հյուրընկալեց Լիբանանահայ օգնության խաչի «Անի» մասնաճյուղի ատենապետուհի և ուսուցչուհի Մարալ Վարդապետյանին: Ողջունելով հյուրին՝ հայոց լեզվի պատմության բաժնի վարիչ Գ. Մխիթարյանը կարևորեց Հայաստանի և Սփյուռքի մտավորականության ջանքերի համատեղումը՝ Սփյուռքում հայ ինքնության պահպանմանը նպաստելու, հայ գրական լեզվի երկու տարբերակների ուսումնասիրության և զարգացման ուղղությամբ աշխատանքներ ծավալելու նպատակով:

Ծավալվեց զրույց լիբանանահայ համայնքի կրթական, մշակութային տարբեր հարցերի շուրջ, քննարկվեցին հայկական ամենօրյա և մեկօրյա դպրոցների առջև ծառացած մարտահրավերներին առնչվող հարցեր:

\*\*\*

Հունիսի 22ին ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտում քննարկում ծավալվեց հեռուստատեսության լեզվի վերաբերյալ: Ինստիտուտի աշ-

խատակիցների հետ քննարկմանը մասնակցեց նաև դերասանուհի, բեմադրիչ, սցենարիստ, ՀՀ վաստակավոր արտիստուհի, պրոֆեսոր Լալա Մնացականյանը:

Լեզվի ինստիտուտի տնօրեն Վ.Կատվայանը ընդգծեց հեռուստաթերում հայերենի անսխալ և գեղեցիկ գործածության կարևորությունը, առաջ քաշեց գրական լեզվին առնչվող մի շարք խնդիրներ սկսած ուղղախոսությունից մինչև շարահյուսական կառույցներ: Ներկաները նշեցին, որ բեմից և մանավանդ հեռուստաթերից ակընկալում են գրագետ և գեղեցիկ խոսք, որը մեծապես պետք է նպաստի ընդհանուր լեզվամշակույթի բարելավմանը: Լեզվաբաններն անդրադարձան հատկապես հեռուստաթերիալների և որոշ երգիծական հաղորդումների խիստ աղավաղված լեզվին, եղան իրավիճակը շտկելուն միտված ծրագրային առաջարկներ:

Մատնանշելով տարածված լեզվական մի շարք սխալներ՝ Լ.Մնացականյանը համոզմունք հայտնեց, որ հայերենը, որպես ազգային պետական բարձրագույն արժեք, կարիք ունի թե՛ պետական, թե՛ հասարակական հոգածության:

\*\*\*

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտը սկսել է հրապարակային դասախոսությունների շարք՝ նվիրված հայոց լեզվին և հայագիտությանն առնչվող տարաբնույթ հարցերի: Ս. թ. հունիսի 28-ին տեղի ունեցավ առաջին հրա-

պարակային դասախոսությունը՝ նվիրված նշանավոր հայագետ Հ. Հյուբշմանի ծննդյան 170-ամյակին: Բանախոսն էր ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության բաժնի վարիչ, բ.գ.դ., պրոֆ, Վ. Գ.Համբարձումյանը:

Բացման խոսքով հանդես եկավ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի տնօրեն Վ. Կատվայանը՝ շնորհավորելով ներկաներին և կարևորելով նմանատիպ միջոցառումների անցկացումը լեզվի ինստիտուտում:

Բանախոս Վ. Գ. Համբարձումյանը հանդես եկավ բավական ընդգրկուն դասախոսությամբ, ներկայացրեց հնդեվրոպական լեզուների համեմատական ուսումնասիրության բնագավառում հայերենի բնույթի և առանձնահատկությունների պարզաբանման հարցում Հ. Հյուբշմանի ներդրումը: Դասախոսությունը սկսվեց կենսագրական ակնարկով, այնուհետև բանախոսն անդրադարձավ բուն նյութին՝ հետևյալ խմբավորմամբ. 1) հայերենի վերաբերյալ հետաքրքրության առաջացման նախադրյալները, 2) աշխատությունների բնույթը և բնագավառները, 3) հայերենի առանձնացումը իրանականից և ինքնուրույն ճյուղի լեզու կարգելը. Հիմնավորումներ, 4) աշխատությունների հրապարակումները, 5) հայերեն թարգմանությունները, 6) գիտական ժառանգության վերլուծությունները, 7) Միխիթարյանների դերը եվրոպացի հայագետների համեմատաբանական գիտելիքների հիմքի ապահովման մեջ, 8) Ք. Պատկանյանի անուղղակի նպաս-

տը եվրոպացի համեմատաբանների գիտական գործունեությանը, 9) գիտական մասնագետների («կադրերի») պատրաստում հայերենի մասին գիտության բնագավառի համար, 10) Հ. Հյուբշման և Հ. Աճառյան. վերջինիս «Հայերեն արմատական բառարանը», 11) նոր խնդիրներ, նոր անելիքներ:

Ամփոփելով բանախոսը նշեց. «Հայոց լեզվի համեմատական ուսումնասիրության բնագավառում ապագայում, ինչ խոսք, նույնպես կլինեն նոր աշխատանքներ, որոնք շատ հարցերում անպայման առնչվելու են Հյուբշմանի, այսպես ասած, գիտական խիզախության արդյունք հանդիսացող գործերին՝ ի նպաստ հայերենի վերաբերյալ գիտության առաջընթացի:

Հայերենին այսօր տրվում է համեմատաբար ավելի կարևոր, եթե ոչ որոշ դեպքերում առաջնային տեղ հնդեվրոպական լեզուների ուսումնասիրության մեջ: Նա անդրադարձավ նաև այդ հարցին՝ Հյուբշմանի ստեղծած գիտական անվարան ավանդույթի առնչությամբ:

Որքան էլ կարող է պարադոքսալ թվալ, անցյալ և նախանցյալ դդ. 70-ական թթ. կեսերը հայերենի համեմատական (այլև տիպաբանական) քննության համար շրջադարձային պահերը եղան. 1875 թ. լույս ընծայած հայտնի ծավալուն հոդվածով Հյուբշմանը ազդարարեց հայերենի բնույթի մասին՝ իբրև ինքնուրույն ճյուղով ներկայացող առանձին լեզու հնդեվրոպական լեզուների մեջ, իսկ 1972 թ. Թ.

Գամկրելիձեն և Վյաչ. Իվանովը հանդես եկան գիտական հատուկ զեկուցումով, որում առաջարկություն էր մտցվում վերանայելու հնդեվրոպական նախալեզվի բաղաձայնական համակարգը՝ ելնելով ամենից առաջ հայերենի տվյալներից (հայերենի պայթական բաղաձայնների արխաիկությունը հատուկ նշանակում ստացավ նրանց երկհատոր աշխատության մեջ):

Ըստ այսմ՝ հայերենի համեմատական ուսումնասիրության պատմությունը, ըստ ժամանակի և ըստ նյութի ընդգրկման ծավալի, կարելի է առանձնացնել երեք փուլերի մեջ՝ ա) հայերենը իրանական ճյուղի լեզու, որի տվյալները մասնակիորեն են ներառվում լեզուների համեմատության մեջ, դրանց չի տրվում որոշակի կամ վճռական կարևորություն (1837-1875 թթ.), բ) հայերենը առանձին (ինքնուրույն) ճյուղի լեզու, որի տվյալները բավարար չափով ներառվում են լեզուների համեմատության մեջ, դրանց տրվում է համեմատաբար մեծ, սակայն ոչ վճռական աստիճանի կարևորություն (1875 թ. մինչև օրս իբրև ավանդական կամ դասական, այլ կերպ ասած՝ «հյուբշմանյան» համեմատաբանություն), գ) հայերենը (մեկերկուսի հետ) բացառիկ կարևորության լեզու, որի տվյալներին տրվում է լիարժեք կամ վճռական տեղ լեզուների համեմատության (այլև տիպաբանության մեջ), որն ամենից առաջ իր արխաիկությամբ հիմք է հանդիսանում նախալեզվի բաղաձայնա-

կան համակարգի վերանայման առաջարկության (1970ական թթ. Մինչև մեր օրերը՝ իբրև ավանդականի կամ դասականի վրա լիովին հենված նորագույն, այլ կերպ ասած՝ «ձայնածերպային» [=«գլոտալ»] տեսություն):

Այս վերջին փուլի մեջ գրանցված կարևորագույն ձեռքբերումները վճռական նշանակություն ունեն հայերենի հետագա, ավելի մանրամասն և ավելի ծավալուն համեմատականտիպաբանական ուսումնասիրության համար»:

\*\*\*

ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտը գիտությունների ազգային ակադեմիայի հիմնադրման 75ամյակը նշանավորում է հանդիսությունների շարքով՝ նվիրված հայերենագիտության երախտավորներին, որոնք կանգնած են եղել ակադեմիայի, լեզվի ինստիտուտի հիմնադրման ակունքներում և մեծապես նպաստել են հայերենագիտության առաջընթացին: Շարքի առաջին միջոցառումը, որ նվիրված էր Հ.Աճառյանին, տեղի ունեցավ ս.թ. հոկտեմբերի 5ին: Հիմնադրման 75-ամյակի կապակցությամբ լեզվի ինստիտուտին ողջունելու էին եկել ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոսքարտուղար Յուրի Սուվարյանը, Լեզվի կոմիտեի նախագահ Դավիթ Գյուրջինյանը, ՀՀ սփյուռքի նախարարության, ԳԱԱ տարբեր հաստատությունների, բուհերի ներկայացու-

ցիչներ, մտավորականներ, ուսանողներ: Բացման խոսքում ինստիտուտի տնօրեն Վիկտոր Կատվայանը ներկայացրեց հաստատության անցած ուղին, ձեռքբերումներն ու անելիքները: Նա մասնավորապես նշեց, որ ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտը իր հիմնադրման օրվանից շարունակել է հայ լեզվաբանական մտքի զարգացման նախորդ փուլերի ավանդները, գիտական գործակցություն է ծավալում ինչպես հայաստանյան, այնպես էլ արտերկրյա հայերենագիտական կենտրոնների հետ և առաջ մղելով գիտական միտքը՝ դարձել է նոր շրջանի հայերենագիտության կարևորագույն կենտրոնը:

Բարձր գնահատելով հաստատության ավանդը հայերենագիտության զարգացման գործում և ողջունելով ու շնորհավորելով լեզվի ինստիտուտի աշխատակիցներին՝ ակադեմիկոս Յու.Սուվարյանը նշեց. «Հպարտությամբ պետք է փաստել, որ ինստիտուտում իրենց կոթողային աշխատանքներն են ստեղծել այնպիսի հզոր հայագետներ, ինչպիսիք են Հրաչյա Աճառյանը, Արարատ Ղարիբյանը, Գրիգոր Ղափանցյանը, Գևորգ Զահուկյանը և ուրիշներ, իսկ լեզվաբանների հետագա սերունդները նրանց ժառանգության արժանի շարունակողներն են եղել»: Դավիթ Գյուրջինյանը ընդգծեց հայերենագիտության զարգացման, լեզվի անաղարտության պահպանման, արևմտահայերենի ուսումնասիրության գործում ինստիտուտի աշխատակիցների դերը և հետագա

գիտական ձեռքբերումներ մաղթեց ինստիտուտի գիտական անձնակազմին: Ողջույնի խոսք ասաց նաև Հայկական հանրագիտարանի տնօրեն Հ. Այվազյանը: Նա անդրադարձավ Հ. Աճառյանի և Հ. Թումանյանի նամակագրությանը՝ ներկայացնելով երկու մեծերի մտահոգության առարկա դարձած խնդիրները կրթության, գրական լեզվի ու բարբառների գործառության վերաբերյալ:

Հ. Աճառյանի կյանքը և գիտական գործունեությունը ներկայացրեց ինստիտուտի հայոց լեզվի պատմության բաժնի վարիչ Գ. Մխիթարյանը: Նա հանգամանորեն անդրադարձավ Հ. Աճառյանի հիմնարար աշխատություններին՝ նշելով, որ հայագիտության և լեզուների համեմատական քննության բազմազան ոլորտներում դրանք ելակետ և ուղենիշ են եղել հայ լեզվաբանների ու բանասերների մի շարք սերունդների համար ու դեռ երկար պահպանելու են իրենց գիտական մեծ արժեքը:

Հաջորդիվ տեղի ունեցավ Սոֆյա Աճառյանի «Իմ հուշերը Աճառյանի մասին» գրքի շնորհանդեսը: Գիրքը ներկայացրեց Հ. Աճառյանի զարմուհին՝ Բ.Գ.Դ. Ամալյա Խաչատրյանը:

\*\*\*

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտը, ի նշանավորումն ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի հիմնադրման 75-ամյակի, նախաձեռնել է միջոցառումների շարք՝ նվիրված ակադեմիայի և լեզվի ինստիտուտի հիմնա-

դրման ու զարգացման ակունքներում կանգնած մեծանուն լեզվաբաններին: Ս.թ. հոկտեմբերի 29-ին տեղի ունեցավ շարքի երկրորդ միջոցառումը՝ նվիրված ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի ակադեմիկոս, գիտության վաստակավոր գործիչ, ՀՀ պետական մրցանակի դափնեկիր, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Գևորգ Բեգլարի Զահուկյանին: Բացման խոսքով հանդես եկավ ինստիտուտի տնօրեն Վիկտոր Կատվայանը, ներկայացրեց ինստիտուտի անցած ուղին, կարևորեց Գ. Զահուկյանի մեծ ներդրումը ինստիտուտի կայացման և զարգացման գործում:

Լեզվի ինստիտուտին շնորհավորելու էին եկել ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար Յուրի Սուվարյանը, Լեզվի կոմիտեի նախագահ Դավիթ Գյուրջինյանը, ՀՀ սփյուռքի նախարարության, ԳԱԱ տարբեր հաստատությունների, ՀՀ բուհերի ներկայացուցիչներ, մտավորականներ, ուսանողներ:

Ողջունելով ներկաներին՝ ակադեմիկոս-քարտուղար Յու. Սուվարյանը նշեց, որ նմանատիպ միջոցառումները շատ կարևոր են, լիահույս է, որ հայ լեզվաբաններին նվիրված միջոցառումները շարունակական կլինեն: «Այսօր մեր խնդիրն է ոչ միայն գնահատել նրանց վաստակը, այլև փորձել շարունակել նրանց մեծ գործը: Ես երջանկություն եմ ունեցել աշխատելու ակադեմիկոս Զահուկյանի

հետ Հայերենի բարձրագույն խորհրդում, մեծ է նրա ներդրումը ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության ոլորտում, նրա դիտարկումները արժանի են համաշխարհային ճանաչման: Լեզվի կոմիտեի նախագահ Դավիթ Գյուրջիյանը պատմեց Գ. Ջահուկյանի հետ ծանոթության մասին. դեռևս ուսանողական տարիներից Գ. Ջահուկյանը անվիճելի հեղինակություն էր իր համար, հայագիտության հսկան: Շնորհավորելով լեզվի ինստիտուտի հոբելյանական 75-ամյակը՝ Դ. Գյուրջիյանը մաղթեց, որ Ջահուկյանի դրած բարձր չափանիշը երբեք չխաթիվի: Սփյուռքի նախարարի և նախարարության բոլոր աշխատակիցների անունից ողջույնի խոսքով հանդես եկավ Հայկ Ենգիբարյանը, շնորհավորեց ակադեմիայի և լեզվի ինստիտուտի 75-ամյակը, մաղթեց, որ իր բարձր առաքելության մեջ ինստիտուտը միշտ հաջողի, իսկ Սփյուռքի նախարարության և լեզվի ինստիտուտի փոխգործակցությունը կշարունակվի՝ ի նպաստ հայերենի տարածման և հայապահպանության: ՀՀ գրողների միության նախագահի, նախագահության վարչության անունից շնորհավորական խոսքով հանդես եկավ գրողների միության քարտուղար Պետրոս Դեմիրճյանը: Որպես Գ. Ջահուկյանի նախկին ուսանող՝ մի քանի դրվագ պատմեց իր ուսանողական տարիներից: Բ.գ.թ., պրոֆեսոր Լալիկ Խաչատրյանը ողջույնի խոսքում նշեց. «Լեզվի ինստիտուտը կայացած հաստատություն

է հանրապետությունում, իր գոյության 75-ամյակի ընթացքում ստեղծել է մնայուն արժեքներ, իսկ այդ ֆոնին լեզվի ինստիտուտի կենսագրության մեջ եղել են անձինք, որոնք ոչ միայն լուրջ գիտնականներ, այլև գիտության կազմակերպիչներ են եղել, գիտության բարձրագույն արժեքներ դավանողներ՝ բարոյական վսեմ կերպարով... Այդպիսին էր Գ. Ջահուկյանը»:

Միջոցառման բանախոսն էր ինստիտուտի գիտաշխատող, բ.գ.թ. Մերի Սարգսյանը: Նա հանգամանակից ներկայացրեց Գ. Ջահուկյանի կյանքը և գիտական գործունեությունը, հատկապես հետաքրքիր էր տվյալների ներկայացումը թվերով: Մ. Սարգսյանն անդրադարձավ Գ. Ջահուկյանի հետազոտության բոլոր ոլորտներին՝ հայերենի համեմատական քերականություն, հայ քերականական մտքի պատմություն, հայոց լեզվի պատմություն, հայ բարբառագիտություն, ժամանակակից հայոց լեզվի նկարագրություն, հնդեվրոպական և նոստրատիկ լեզվաբանություն, ընդհանուր լեզվաբանություն, լեզվաբանության պատմություն, լեզվաբանության տեսություն...

«Հարստացնելով լեզվաբանության բնագավառը նոր մտքերով, որոնք հանդես են գալիս որպես ամբողջական համակարգեր, փորձելով նպաստել հայ և համաշխարհային լեզվաբանական մտքի զարգացմանը՝ Գ. Ջահուկյանն իր աշխատություններում առաջ է քաշել լեզվաբանական գանազան

խնդիրների լուծման ճշգրիտ ուղիներ: Կարելի է անվերապահորեն ասել, որ Գ. Ջահուկյանի շնորհիվ մի նոր բարձունքի է հասել հայ և համաշխարհային լեզվաբանական միտքը: Բանախոսը ելույթը եզրափակեց Գ. Ջահուկյանի բանաստեղծություններից մեկով:

Միջոցառման երկրորդ հատվածում ներկաներից ոմանք հանդես եկան ելույթներով, շնորհակալական խոսքեր հայտնեցին միջոցառման կազմակերպիչներին և բանախոսին, պատմեցին դրվագներ ու հուշեր Գ. Ջահուկյանի մասին, ևս մեկ անգամ արժևորեցին մեծ գիտնականի վաստակը: ԳԱԱ թղթակից անդամ, բ.գ.դ. Լավրենտի Հովհաննիսյանը նշեց. «Ովքեր ծանոթ են Ջահուկյանին, կփաստեն, որ նա, ինչ մասնագիտություն էլ ընտրեր, լինելու էր առաջինը այդ ասպարեզում, երջանիկ ենք, որ առիթ ենք ունեցել մոտիկից ծանոթ լինելու նրան, շփվել նրա հետ, լսել նրա խորհուրդները: Նա համաշխարհային մեծ ճանաչում ունեցող գիտնական էր, մեծերի շարքում էր»: ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետի դեկան Արծրուն Ավագյանն ընդգծեց, որ համալսարանում ևս վառ է պահվում Գ. Ջահուկյանի հիշատակը, նրա անունով են անվանակոչել լսարաններից մեկը: Ինստիտուտի ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության բաժնի վարիչ Վազգեն Համբարձումյանը հուշեր և կյանքի դրվագներ պատմեց Գ. Ջահուկյանի աշխատանքային առօրյայից: Բ.գ.դ. Ռոբերտ Թոխմախյանը խոսեց Գ. Ջա-

հուկյանի գիտակազմակերպչական գործունեության մասին:

Միջոցառումը եզրափակվեց «Ջահուկյանական ընթերցումներ» մատենաշարի 13-րդ պրակի շնորհանդեսով: «Ջահուկյանական ընթերցումներ» մատենաշարի ստեղծման պատմությունը ներկայացրեց ինստիտուտի գիտական քարտուղար, բ.գ.թ. Անահիտ Աբրահամյանը: Նշեց, որ ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի 75-ամյա բազմաթիվ հրատարակությունների շարքում առանձնանում է «Ջահուկյանական ընթերցումները». այն հարգանքի ու գնահատանքի յուրատեսակ դրսևորում է վաստակաշատ գիտնականի, դեկավարի, ավագ գործընկերոջ և մեծ ուսուցչի հանդեպ: Գ. Ջահուկյանի մահից մեկ տարի անց Լ. Շ. Հովհաննիսյանն առաջարկեց հրավիրել գիտաժողով՝ նվիրված Ջահուկյանի հիշատակին: 20062018 թվականների ընթացքում մատենաշարի պրակներում հրատարակվել է 380 հոդված, դրանց մի մասը նվիրված է Ջահուկյանի կյանքին և գործունեությանը: Մատենաշարը թեմատիկ լայն ընդգրկում ունի՝ արդի հայերեն, հայոց լեզվի պատմություն, բարբառագիտություն, ընդհանուր և կիրառական լեզվաբանություն, համեմատական լեզվաբանություն, բառարանագրություն... Ա. Աբրահամյանը նշեց, որ երախտագիտության խոսք պետք է ասել մատենաշարի խմբագրական խորհրդին, հատկապես ընդգծեց ինստիտուտի գիտական գծով փոխտնօրեն Նազիկ Հովհաննիս-

յանի աշխատանքը՝ մատենաշարի յուրաքանչյուր ժողովածուի խմբագրման, սրբագրման և հրատարակության պատրաստելու գործում: Ամփոփելով խոսքը նշեց. «Լեզվաբան-հետազոտողները յուրաքանչյուր միտք թղթին հանձնելիս նորից ու նորից պետք է մտածեն. տեսնես՝ Ջահուկյանը ինչ կասի»...

\*\*\*

2018թ. նոյեմբերի 1011-ը Մոսկվայի հայկական առաջնորդանիստ համալիրում կայացավ «Հայ մշակույթի ոսկեդարը. Համաշխարհային նշանակության նվաճումներ» խորագրով գիտաժողով, որը կազմակերպել էր Հայ Առաքելական Եկեղեցու Ռուսաստանի և Նոր Նախիջևանի թեմին առընթեր գործող Հայագիտության կենտրոնը՝ հոգածությամբ Ռուսաստանի և Նոր Նախիջևանի հայոց թեմի առաջնորդ Եզրաս արքեպիսկոպոս Ներսիսյանի: Գիտաժողովին մասնակցում ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի մի խումբ աշխատակիցներ տնօրեն, բ.գ.դ. Վ. Լ. Կատվայանը, ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության բաժնի վարիչ, բ.գ.դ. Վ. Գ. Համբարձումյանը, փոխտնօրեն, բ.գ.թ. Ն. Գ. Հովհաննիսյանը (հեռակա մասնակից), ավագ գիտաշխատակից, բ.գ.դ. Հ. Հ. Մեսրոպյանը, հայոց լեզվի պատմության բաժնի վարիչ, բ.գ.թ. Գ. Մ. Մխիթարյանը, բ.գ.թ., բ.գ.թ. Ս. Ս. Գրիգորյանը, Տ. Ս. Դալայանը, Գիտաժողովին մասնակցում էին նաև ՀՀ ԳԱԱ այլ ինստիտուտների գիտաշխատողներ,

այլև տարբեր երկրներից ժամանած մասնագետներ: Ոսկեդարի հայ մտածողների ստեղծագործական ժառանգությունը այսօր էլ կարևոր աղբյուրագիտական

նշանակություն ունի Հայաստանի և հայ ժողովրդի, ինչպես նաև հարևան երկրների ու ժողովուրդների պատմության ուսումնասիրության համար: Այդ տեսանկյունից գիտաժողովը խիստ արդիական էր:

Լիագումար և մասնաճյուղային նիստերում լսվեցին մոտ 50 զեկուցումներ և հաղորդումներ, որոնք նվիրված էին հայագիտության զարգացման հիմնական ուղղություններին ու գիտական նորություններին՝ արտացոլելով հայագիտական հետազոտությունների արդի մակարդակը: Պատահական չէ, որ մասնաճյուղային նիստերն ընթանում էին կարծիքների և տեսակետների բուռն քննարկումներով:

Զեկուցումներն աչքի ընկան տարաբնույթ թեմատիկայով՝ ընդգրկելով V դարի հայոց մշակույթի արժեքային բազմազանությունը՝ ինքնուրույն և թարգմանական գրականությամբ ներկայացված հայ դարբնություն, լեզվական, հոգևոր-մշակութային, ազգային-ժողովրդագրական և սոցիալքաղաքային առանձնահատկություններով բնութագրվող պատմական իրողություններից մինչև քաղաքակրթական միջմշակութային կապերի զարգացման հարուստ ավանդույթներ:

Գիտաժողովը կարևոր էր նաև ճանաչողական տեսանկյունից. Հայագետները եղան Սուրբ Պայծառակերպության մայր տաճարում, Սուրբ Խաչ եկեղեցում, համալիրի տարածքի «Տապան» թանգարանում, որտեղ ներկայացված էին հնատիպ գրքեր, Աստվածաշունչ մատյաններ, տարբեր բարերար հայորդիների՝ թեմին նվիրաբերած հայ անվանի նկարիչների կտավներ ու քանդակներ, Նարեկացու անվան դպրոցում, այցելեցին Ռուսիո մայրաքաղաքի պատմամշակութային վայրեր ու հուշարձաններ:

«Հայ մշակույթի ոսկեդարը. Համաշխարհային նշանակության նվաճումներ» գիտաժողովն ամփոփեց վերջին տարիներին հայագիտության ասպարեզում ձեռք բերած աշխատանքների արդյունքները՝ ակնհայտ դարձնելով այն փաստը, որ զգալիորեն աճել է ինչպես հանրապետական, այնպես էլ օտարերկրյա հետազոտողների գիտական հետաքրքրությունը հայ մշակույթի ոսկեդարի նկատմամբ:

\*\*\*

Ս. թ. դեկտեմբերի 17ին և 21ին ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում տեղի ունեցան ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի հիմնադրման 75-ամյակին նվիրված եզրափակիչ միջոցառումները՝ նվիրված մեծանուն լեզվաբաններ Գ. Ղափանցյանին և Ա. Ղարիբյանին: Բացման խոսքով հանդես եկավ ինստիտուտի տնօրեն Վիկտոր Կատվալյանը, ներ-

կայացրեց ինստիտուտի կայացման ճանապարհին Գ. Ղափանցյանի և Ա. Ղարիբյանի մեծ ներդրումը: Մասնավորապես նշեց, որ Ա. Ղարիբյանը եղել է ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի առաջին տնօրենը, կարևոր է նրա դերը ոչ միայն գիտության, այլև ինստիտուտի զարգացման մեջ: Հավելեց. «Կարծում եմ՝ դեռևս ըստ արժանվույն գնահատված չէ Ա. Ղարիբյանի գիտական ժառանգությունը, ժամանակն է նրա հայացքների վերաբնորոման և համակողմանի ուսումնասիրության: Նմանատիպ միջոցառումները այդպիսի նպատակադրում ունեն, ոգևորում ու նոր լիցքեր են հաղորդում հետազոտողներին»:

Լեզվի ինստիտուտի գիտական անձնակազմին շնորհավորելու էին եկել ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար Յուրի Սուվարյանը, Լեզվի կոմիտեի նախագահ Դավիթ Գյուրջինյանը, Հայկական հանրագիտարանի տնօրեն Հ. Այվազյանը, ԳԱԱ տարբեր հաստատությունների, ՀՀ բուհերի ներկայացուցիչներ, մտավորականներ, ուսանողներ:

Գ. Ղափանցյանի կյանքը և գիտական գործունեությունը ներկայացրեց ինստիտուտի ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության բաժնի վարիչ Բ.Գ.Դ., պրոֆ. Վ. Գ. Համբարձումյանը: Նա հանգամանորեն անդրադարձավ Գ. Ղափանցյանի հիմնարար աշխատություններին՝ ներկայացնելով դրանց համակողմանի քննությունն ու վեր-

լուծությունը: Հաջորդիվ տեղի ունեցավ ԳԱԱ թղթակից անդամ Լ. Հովհաննիսյանի «Գրաբարի բառապաշարի իմաստային խմբերի քննություն (III մաս). Խաղողագործություն և գինեգործություն» գրքի շնորհանդեսը: Գիրքը ներկայացրեց խմբագիրը՝ բ.գ.թ. Գ. Մխիթարյանը:

Ա. Ղարիբյանի գիտամանկավարժական գործունեությունը ներկայացրեց ինստիտուտի գիտաշխատակից, բ.գ.դ. Գ. Գևորգյանը: Բանախոսի ելույթից հետո ներկաներից մի քանիսը հանդես եկան ելույթներով: ԵՊՀ հայ Բանասիրության ֆակուլտետի դեկան, բ.գ.դ. Արծրուն Ավագյանը շնորհավորեց ինստիտուտի աշխատակիցներին, խոսեց ինստիտուտի և համալսարանի սերտ համագործակցության մասին, որ տարիների պատմություն ունի: Ելույթը եզրափակեց

ԵՊՀ ռեկտորի ուղերձով՝ ուղղված ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտին: Հուշեր և կյանքի դրվագներ պատմեցին Ա. Ղարիբյանին աշակերտած պրոֆեսորներ Ա. Դուլիսանյանը և Լ. Խաչատրյանը:

Միջոցառումը եզրափակվեց Վ. Կատվայանի «Հայաստանի Հանրապետության բարբառային համապատկեր, Գիրք 1, Գեղարքունիքի մարզ» գրքի շնորհանդեսով: Գիրքը ներկայացրեց ինստիտուտի գիտաշխատակից, բ.գ.թ. Հ. Խաչատրյանը: Եզրափակիչ շնորհավորական ելույթով հանդես եկավ Հայկական հանրագիտարանի տնօրեն Հ. Այվազյանը, նշեց. «Բարբառագիտական կարևորագույն ուսումնասիրություն լինելուց բացի՝ այս գիրքը բանահյուսական լուրջ գանձարան է: Սա մեծ հաղթանակ է: Կեցցե՛ք»: